

Juryrapport

Willem

Diehlprijs

2017

De Willem Diehlprijs, de tweejaarlijkse architectuurprijs voor het beste project op het gebied van restauratie, renovatie en herbestemming in Arnhem, is in 2007 door CASA in het leven geroepen om een zorgvuldige omgang met Arnhems architectonische erfgoed te stimuleren. In de afgelopen tien jaar heeft de prijs zich wezenlijk ontwikkeld: waar in de eerste edities de meeste genomineerden minstens een eeuw oud waren, schoof de leeftijdsgrens langzaam op. Sinds 2013 doet de wederopbouwperiode mee en met deze zesde editie, waarvoor projecten genomineerd konden worden die zijn opgeleverd in de periode 2015-2016, zijn nog jongere gebouwen toegelaten. De reden hiervoor is dat dankzij de laatste crisis transformatie en herbestemming volwassen zijn geworden; het motto 'behoud door ontwikkeling' is niet langer voorbehouden aan monumenten, maar is nu ook zeker van toepassing op verweerd vastgoed in de breedste zin. Het accent van de Willem Diehlprijs verschuift duidelijk van behoud naar impuls. Het gevolg van deze keuze van CASA is dat de verscheidenheid in ouderdom dit keer bijzonder groot was - van Arnhems oudste monument tot een kwart eeuw geleden. De vakjury voor de Willem Diehlprijs, bestaande uit architectuurhistoricus Pieter-Matthijs Gijsbers, (restauratie)architect Job Roos en erfgoedconsulent Elyze Storms-Smeets, is uitgegaan van een aantal criteria die voor iedere restauratie en transformatie van cruciaal belang zijn om deze te doen slagen: aandacht voor het object en zorgvuldigheid van de ingrepen, de uitstraling en impact op de omgeving en de stad, de wisselwerking tussen opdrachtgever en architect én tot slot duurzaamheid in materiële, energetische en sociale zin. Deze criteria waren leidend in de beoordeling en hebben geleid tot een unanieme winnaar.

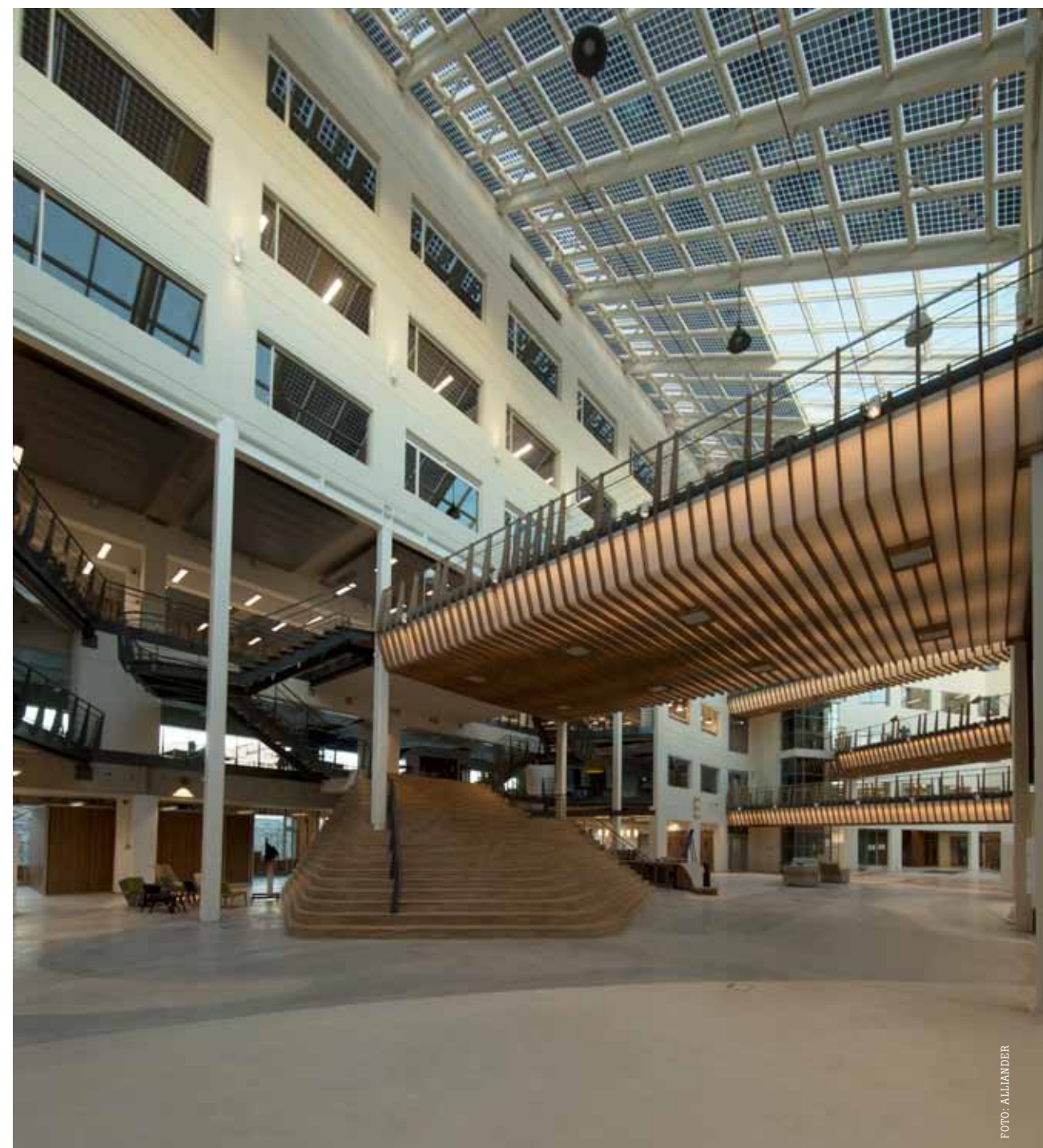
De finalisten voor de Willem Diehlprijs 2017 zijn:

- Bellevue**, ontworpen door COARE Architectuur in opdracht van Alliander
- Building 026**, ontworpen door V8 Architects in opdracht van Colliers International
- De Resident**, ontworpen door Hurenkamp Architecten & Adviseurs in opdracht van een particuliere belegger
- Grenspost Vrijstaat Thialf**, ontworpen door Hoogte Twee Architecten in opdracht van de Gemeente Arnhem en de Stichting Vrijstaat Thialf
- Plint 17**, ontworpen door Wiegerinck Architecten in opdracht van Volkshuisvesting Arnhem
- Sint Petersgasthuis**, ontworpen door Hurenkamp Architecten en Studio Kees Marcelis in opdracht van Steunstichting Arnhemse Gasthuizen
- Theater aan de Rijn**, ontworpen door NEXIT Architecten in opdracht van Theater aan de Rijn/Generale Oost
- Upgrade Klarendal**, ontworpen door Hoogte Twee Architecten in opdracht van Volkshuisvesting Arnhem

BelleVue

De metamorfose van het hoofdkantoor van Alliander behoort tot de buitencategorie. Niet zozeer vanwege het feit dat het hier een relatief jong gebouw betreft, maar door de radicale aard van aanpak vanuit een inspirerende visie op duurzaamheid. De ambitie van een energieneutraal gebouw stond centraal, maar daarin is Alliander veel verder gegaan dan 'nul op de meter'. Het oorspronkelijke gebouw uit 1988 is eerst zorgvuldig gestript en daarna weer opgebouwd met gebruikmaking van de eigen 'verzameling bouwafval'. Uiteindelijk is 95% in enigerlei vorm hergebruikt. Indien niet op locatie, dan wel elders. *Practice what you preach*; het gebouw illustreert de filosofie. Aan het exterieur is dit niet zozeer af te lezen met uitzondering van de ruime ingangspartijen die het gebouw een uitnodigende uitstraling moeten geven. De grote verandering zit in het interieur dat voorheen gesloten was en nu een open en flexibele inrichting heeft gericht op verbinding. De jury was ronduit geïmponeerd door dit vernieuwende concept en de consequentie waarmee dit is uitgevoerd. Alliander vormt op het gebied van duurzaamheid een voorbeeld en inspiratie voor veel bedrijven.

Adres: Utrechtsestraat 68
 Architect: COARE Architectuur
 Opdrachtgever: Alliander
 Opgeleverd: 2016
 Omschrijving: Het kantoorgebouw uit 1988 is grondig gemoderniseerd en klaar voor de toekomst. Hierbij is 95% van het bouw materiaal gerecycled, het pand energieneutraal gemaakt, de werkomgeving verbeterd alsook de verbinding met de directe omgeving.

Adres: Koningstraat 27
Architect: V8 Architects
Opdrachtgever: Colliers International
Opgeleverd: 2015
Omschrijving: Door de herontwikkeling is het introverte modernistische gebouw waarin de bibliotheek gevestigd was getransformeerd tot 'scharnierpunt in de stad'. Binnen is ruimte gecreëerd voor een scala aan functies, het exterieur speelt in op de menselijke maat van de binnenstad.

Building026

De transformatie van het modernistische KLM-gebouw, beter bekend als de stadsbibliotheek die hier lange tijd hoofdgebruiker was, in Building026 is voor Arnhem van essentieel belang. Na het vertrek van de bibliotheek naar Rozet dreigde leegstand, wat funest zou zijn geweest voor dit deel van het centrum waar de kleinschalige binnenstad overgaat in de solide zoniet barse bouwblokken uit de naoorlogse periode. De architect heeft goed nagedacht over de positie en potentie van dit 'scharnierpunt in de stad'. Dankzij zijn nieuwe jas en de nieuwe functies in de plint maakt dit ongenaakbare wederopbouwpannd een knieval zonder dat afbreuk is gedaan aan zijn wat starre monumentale kwaliteit. Hierin doet Building026 denken aan de middeleeuwse markthal in Vicenza die door de beroemde architect Andrea Palladio werd gerevitaliseerd. Qua allure sluit het aan bij het stadhuis en het pand waarin Dudok gevestigd is. Ondanks dat de jury van mening is dat de materialisering fijnzinniger had gekund is Building026 ontegenzeggelijk een mooie impuls voor de stad.

De Resident

De crisis van de afgelopen jaren mag dan achter de rug zijn, de sporen hiervan zijn nog altijd duidelijk in het Arnhemse straatbeeld zichtbaar - ook in positieve zin. In en rond het centrum is een groot aantal kantoorpanden herbestemd tot appartementencomplex, zo ook het voormalige kantoor van de SNS bank aan de Utrechtsestraat. Een dergelijke transformatie is geenszins makkelijk daar woningen een heel ander uitgangspunt hebben dan kantoren. In dit geval is ervoor gekozen het gebouw tot casco te strippen en aan de achterzijde uit te breiden. Hierdoor is er - de hoofdentree, trappartij en zijgevels uitgezonderd - weinig meer over van het oorspronkelijke wederopbouwpaand. Daarbij moet worden opgemerkt dat dit door een eerdere verbouwing in de jaren 1990 waarschijnlijk ook al niet meer het geval was. Het resultaat is een strak en nogal clean gevelbeeld. De jury is met name enthousiast over de collectieve (buiten)ruimte op het dak, die de bewoners naast een fantastisch uitzicht ook de mogelijkheid biedt om met elkaar in contact te komen.

Adres: Utrechtsestraat 46

Architect: Hurenkamp Architecten & Adviseurs

Opdrachtgever: Particuliere belegger

Opgeleverd: 2016

Omschrijving: het voormalige SNS-kantoor is getransformeerd naar een wooncomplex met 39 appartementen. Hiertoe is het pand tot het casco gestript, vervolgens herbouwd en aan de achterzijde twee meter uitgebreid. Trappenhuis, entree en kopgevels zijn behouden.

Adres: Dullertstraat 33
 Architect: Hoogte Twee Architecten
 Opdrachtgever: Gemeente Arnhem, Stichting Vrijstaat Thialf
 Opgeleverd: 2015
 Omschrijving: De entree van het voormalige openluchtzwembad is getransformeerd tot brasserie, werkruimte en BSO. Het karakteristieke paviljoen in jaren vijftigstijl vormt tevens de 'grenspost' van de daarachter gelegen bouwspeelplaats Vrijstaat Thialf.

Grenspost Thialf

De geschiedenis van de Grenspost van Vrijstaat Thialf is er zonder meer een voor de annalen! De jury heeft niets dan lof voor dit project dat door de inzet van betrokken buurtbewoners en professionals van de grond is gekomen. Niet alleen omdat dit fraaie wederopbouwpareltje van de sloophamer is gered en een tweede leven heeft gekregen, maar juist ook omdat deze 'grenspost' mensen verbindt en samenbrengt. Het is een monument voor de 'leefbare stad', nota bene op een plek waar dat voorheen wel anders was. Tegelijkertijd is de geschiedenis van het voormalige zwembad zichtbaar en beleefbaar gemaakt door middel van fotografische stoeptegels en een grafisch leitmotief. Grenspost Thialf is in veel opzichten voorbeeldig, maar de architectonische ingrepen zijn - mede gezien het beperkte budget - vooral efficiënt. Het paviljoen heeft weliswaar weer zijn uitstraling terug, de betekenis ligt echter voornamelijk in het sociale bereik.

FOTO: THEA VAN DE HEUVEL/DAPH

Plint 17

Plint 17 maakt deel uit van de groot-scheepse renovatie van Klarendal die zich de afgelopen jaren voltrekt. De renovatie en herbestemming van studentenhuysvesting tot twee winkels, atelierruimtes en startersappartementen passen tevens in de ontwikkeling van het Modekwartier. Plint 17 vormt met etalages aan de Sonsbeeksingel de stapsteen tussen Hotel Modez, de Mode-incubator en het nabijgelegen Velperpoortstation. Het bouwblok is netjes opgeknapt, de architectonische ingrepen zijn echter bescheiden. De meest opvallende is de enfilade; waar het bouwblok voorheen uit verschillende panden bestond zijn deze op de begane grond verbonden door een opeenvolging van de verschillende atelierruimtes. Dit bevordert de onderlinge samenhang en mogelijk ook de samenwerking. Dankzij de creatieve gebruikers gaat er zeer zeker een inspirerende werking van dit project uit; dit is een moedige transformatie die lang niet overal zou lukken, maar wel in Arnhem. De jury heeft bovendien grote waardering voor het feit dat Volkshuisvesting Arnhem blijft investeren in deze wijk. Het achterterrein verdient nog wel enige aandacht, maar dat krijgt hopelijk met de komst van de short-stay appartementen de benodigde impuls.

Adres: Koolstraat 21
Architect: Wiegierinck Architectuur en Stedenbouw
Opdrachtgever: Stichting Volkshuisvesting Arnhem
Opgeleverd: 2015
Omschrijving: herontwikkeling van studentenhuysvesting tot 'stepping stone' in het Modekwartier. Het pand aan de Sonsbeeksingel heeft nu een mix van functies. Op de begane grond bevinden zich ateliers en twee winkelruimtes, daarboven zijn tien studioappartementen voor starters gerealiseerd.

Adres: Rijnstraat 71
Architect: Hurenkamp Architecten en Studio Kees Marcelis
Opdrachtgever: Steunstichting Arnhemse Gasthuizen
Opgeleverd: 2015
Omschrijving: Arnhems oudst bewaarde pand is getransformeerd van winkel met opslag naar een kantoor met zorgwinkel. Hiertoe zijn de nodige aanpassingen gedaan zonder afbreuk te doen aan de cultuurhistorische waarde en uitstraling van het monument.

Sint Petersgasthuis

Het Sint Petersgasthuis is getransformeerd van kledingwinkel met opslag tot hoofdkantoor en zorgwinkel van de Driegasthuizengroep. Hiermee is deze Arnhemse zorgorganisatie - die in feite is ontstaan uit de fusie van het Anthonie-, Catharina- en Petersgasthuis - weer terug op het honk. Dankzij de verhuizing is drie decennia achterstallig onderhoud aangepakt, waardoor Arnhems oudste monument er weer jaren tegenaan kan. Dat was een lastige klus; de jury heeft waardering voor de wijze waarop dit is uitgevoerd, maar volgt niet alle ingrepen. Met name het contrast tussen het monumentale interieur en de nieuwe inrichting wordt als hard ervaren. De jury is daarentegen zeer te spreken over het hekwerk aan de achterzijde waardoor het pand nu ook vanaf de Oeverstraat goed zichtbaar is. Het gasthuis doet sowieso weer zijn naam eer aan: geïnteresseerden zijn meer dan welkom binnen en worden ter plekke geïnformeerd over de geschiedenis van dit voor Arnhem zo belangrijke pand. Deze publieke openstelling en toegankelijkheid vormen een grote plus.

Adres: Rijnstraat 42
 Architect: Nexit Architecten
 Opdrachtgever: Theater aan de Rijn/
 Generale Oost
 Opgeleverd: 2016
 Omschrijving: renovatie van het
 19de-eeuwse theaterpand, dat veel
 opener en zichtbaarder is geworden
 dankzij de toevoeging van een
 grotendeels glazen uitbouw. Hierin zijn
 tevens de entree en foyer gelokaliseerd
 waardoor het gebouw is georiënteerd op
 het zuiden.

Theater aan de Rijn

Met een klein budget, maar met veel visie is het negentiende-eeuwse theaterpand nieuw leven ingeblazen. Dat is op een slimme en smaakvolle manier gebeurd in goede samenwerking tussen architect en opdrachtgever. Het geheel zit ingenieus in elkaar. Mooi voorbeeld hiervan is het *tension grid*, een web van staaldraad dat veel praktische voordelen biedt voor de techniek, maar waardoor ook de oude kapconstructie zichtbaar is. De voornaamste toevoeging is de grotendeels glazen uitbouw, die dienst doet als entree, foyer en trappenhuis. Hierdoor is het gebouw nu georiënteerd op het zuiden. Het theater, dat voorheen alleen toegankelijk was via een steeg aan de Rijnstraat, is door deze 180° draai aanzienlijk opener en zichtbaarder geworden. Het doet een handreiking naar de stad waar een enorme impuls vanuit gaat. Het is een stimulans voor de verdere ontwikkeling van dit deel van de stad. De jury hoopt dat deze kans ook daadwerkelijk wordt benut - los van de vraag of het Bartokpark verder uitgebreid of uiteindelijk toch bebouwd gaat worden. Theater aan de Rijn mag zich nu met recht zo noemen.

Adres: Willemstraat
 Architect: Hoogte Twee Architecten
 Opdrachtgever: Volkhuysvesting Arnhem
 Opgeleverd: 2016
 Omschrijving: een vijftal sociale wooncomplexen in Klarendal heeft een metamorfose ondergaan. De noodzakelijke aanpak van de ontsluiting van de blokken is aangegrepen om de panden ook te verduurzamen en de uitstraling van de vijf blokken een upgrade te geven.

Upgrade Klarendal

Waar de jury de architectonische ingrepen bij Thialf bescheiden vindt, daar is zij erg onder de indruk van de verrichtingen van dezelfde architect in Klarendal. Uitgangspunt van het project Upgrade Klarendal was de vraag vanuit de opdrachtgever om de toegangen van een vijftal appartementenblokken te verbeteren. Vervolgens is dit gegeven aangegrepen om ook een energetische en esthetische impuls aan deze panden te geven. De jaren 1970 zijn ingepakt in Bauhaus-doodsjes. Het resultaat is in zijn eenvoud meer dan inventief, het is een statement: hier is de impact van architectuur zichtbaar! Er is lucht, licht en ruimte toegevoegd, de blokken stralen uit naar hun omgeving en verankeren zich nu in de stad. Er is echter niet alleen van non-architectuur architectuur gemaakt: ook op het gebied van duurzaamheid is een forse kwaliteitsslag gemaakt van energielabel D naar A+. Minstens zo belangrijk is het sociale aspect van dit project: dezelfde veertig huishoudens wonen hier nog steeds - sterker nog: ze zijn hier ook tijdens de verbouwing blijven wonen en betalen nu geen cent extra. Een witte villa in Klarendal, het kan voor weinig!

Conclusie

Tijdens het juryberaad bleek al snel dat De Resident, Plint17 en het Sint Petersgasthuis niet tot de echte kanshebbers behoorden. Hetzelfde gold voor Grenspost Thialf, ondanks het feit dat de jury erg veel waardering heeft voor het sociale aspect. De Willem Diehlprijs is echter een architectuurprijs. Ook Upgrade Klarendal en Building026 vielen af ondanks het feit dat zij beide door hun architectuur een grote uitstraling hebben. Uiteindelijk bleven er twee projecten over: Bellevue en het Theater aan de Rijn.

Beiden finalisten hebben gemeenschappelijk dat zij op eigen wijze omdenken. Letterlijk en figuurlijk. Het Theater aan de Rijn heeft zich omgedraaid door zijn voorkant naar de achterkant te verplaatsen. Bellevue door het proces om te draaien: niet het ontwerp maar de ambities op het gebied van duurzaamheid waren hier het uitgangspunt. Dat heeft geleid tot een herdefiniëring van architectuur juist door het ontbreken ervan! Maar ook hier geldt: de Willem Diehlprijs is vooral een architectuurprijs.

Ondanks het waanzinnig inspirerende statement is Bellevue qua architectuur minder prominent aanwezig; duurzaamheid staat hier voorop, niet de architectonische kwaliteit. Bovendien heeft het stedenbouwkundig geen grote betekenis voor de stad. Het Theater aan de Rijn is daarentegen heel mooi ontworpen, waarbij vanuit een integrale visie goed is gedacht aan klimaat, akoestiek, materiaalkeuze, gebruik en verblijf. Het heeft een architectonische kwaliteit wars van esthetische opsmuk die prijzenswaardig is. Een voorbeeldige omgang met erfgoed en een goed begrip van het DNA van het gebouw en de plek hebben hier tot een kraakheldere oplossing geleid. De integrale ontwerpingsgreep is fysiek weliswaar beperkt, maar heeft een grote impact op het (culturele) verblijfsklimaat in de binnenstad. Het Theater aan de Rijn is niet herbestemd maar doorbestemd en heeft door de positie die het nu inneemt een enorme potentie naar de stad toe. **De winnaar van de Willem Diehlprijs 2017 is dan ook het Theater aan de Rijn!**

FOTO: S.J.D.V.F.

stichting

Aandacht voor

Arnhemse

Architectuur

Stichting AAA

Postbus 254

6800 AG Arnhem

Stichting AAA is een initiatief dat is voortgekomen uit de Heuvelinkprijs. De stichting wil architectuur in de meest brede zin propageren, ondersteunt initiatieven en wil proberen krachten te bundelen van Arnhemmers die met architectuur bezig zijn. Bestuursleden zijn Robin Hartogh Heys van de Lier, Chris Jagtman en Berry Kessels.

Tekst: Marco Bouman, Berry Kessels

Tekst Juryrapport Willem Diehlprijs: CASA

Projectleiding: Jan Willem van Bokhorst

Productie: Chris Braam, Kim Evers

Vormgeving: Harald Slaterus

Illustraties en foto's: Alliander, Tobias Bader, Joost Bataille, Hans Broekhuizen, Jan van Dalen
Fotografie, Bruno Doedens, Thea van de Heuvel/
DAPH, Allard van der Hoek, JDVF, Gelders Archief,
Kuiper Arnhem Bouw en Ontwikkeling, Jeroen
Musch, Ossip Architectuurfotografie, Jeroen
Sprangers, Studio RAP

- 2002 Nederlands Openluchtmuseum
Riek Bakker, Henri Lenferink
- 2003 Voormalig Coberco-fabriek
Francine Houben, Theo Peters
- 2004 Industriepark Kleefse Waard
Sjoerd Soeters, Marlies Rohmer
- 2005 Stationstorens
Peter Nijhuis
- 2006 Jachtwerf op de Stadsblokken
Dirk Sijmons, Gert Koele
- 2007 Rheden, Riverstone
Ashok Bhalotra
- 2008 Café Goed Proeven
Jo Coenen, Henri Meijdam
- 2009 Bemmelse kassen
Yttje Feddes, Eric Luiten
- 2010 Perrontunnel station Arnhem
Rudy Stroink
- 2011 Industriepark Kleefse Waard
Henri Lenferink, Gerard Marlet
- 2012 Businesspark Arnhem, Zoetenlaboratorium
Ben van Berkel, David Gianotten
- 2013 Janskerk-Vesta-gebouw
Florian Idenburg, Daan Roggeveen
- 2014 Trolleybus-remise
John Körmeling, Ole Bouman
- 2015 OV terminal station Arnhem
Francine Houben, Wilma Mansveld
- 2016 Nederlands Openluchtmuseum
Michiel Riedijk, Kirsten Hannema
- 2017 Koepelgevangenis 'De Berg'
Machiel Spaan, Lucas ter Hall